

Primjer rekonstrukcije pročelja: Etnografski muzej u Zagrebu

Povratak sjaja BEČKE SECESIJE

Etnografski je muzej 2016. s Gradom Zagrebom kao investitorom potaknuo izradu dva ključna projekta: rekonstrukciju uličnog i dvorišnog pročelja te sanaciju krovišta s kupolom

Napisao: **Boris Dundović**

Foto: **Hrvatski restauratorski zavod, Muzej za umjetnost i obrt, Hrvatski državni arhiv, Etnografski muzej u Zagrebu**

Arhitekt Vjekoslav Bastl oko 1920.

Zgrada Trgovačko-obrtnoga muzeja nakon izgradnje 1904., prikaz iz bečkog stručnog časopisa *Der Architekt*

Zgrada zagrebačkog Etnografskog muzeja građena je od 1902. do 1903. kao Trgovačko-obrtni muzej uza zgradu istoimene komore. Bogatim glavnim pročeljem, raščlanjenim raskošnim repertoarom arhitektonske dekorativne plastike secesijskih stilskih odlika, zgrada muzeja je tijekom svoja prva četiri desetljeća plijenila pažnju Zagrepčana i bila bitan čimbenik prostornog identiteta zapadnoga perivoja zagrebačke Zelene potkove. No 1937. godine, kad je prema projektu Aleksandra Freudenreicha uklonjena većina vanjske ornamentacije, oblikovna je pojavnost muzeja bitno izmijenjena, a po skromnijoj, reduciranoj inačici pročelja Etnograf-

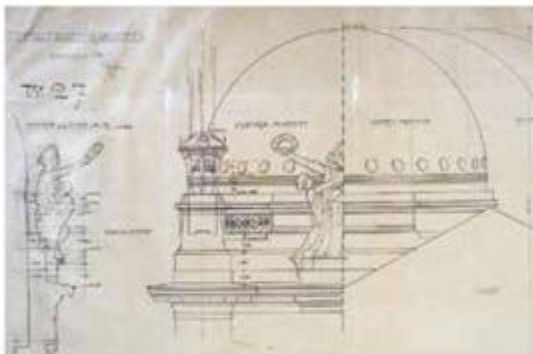
Zgrada Etnografskoga muzeja oko 1920. (Muzej za umjetnost i obrt)

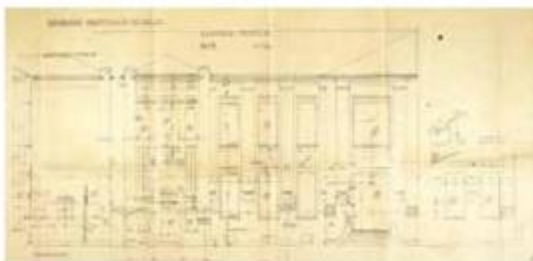
Zgrade Trgovačko-obrtna komore i muzeja na početku 20. stoljeća (Hrvatski državni arhiv)

ski je muzej bio prepoznatljiv sljedećih osamdesetak godina. Ipak, Etnografski muzej (koji je u zgradi smješten od 1919.) prepoznao je važnost vraćanja izvornog secesijskog sjaja ovom jedinstvenom spomeniku zagrebačke utemeljiteljske epohe, koje je i pojedinačno zaštićeno kulturno dobro Republike Hrvatske. Arhitektonski projekti zgrada komore i muzeja bili su među prvim zadacima arhitekta Vjekoslava Bastla (1872. – 1947.)

nakon njegova povratka s Akademije likovnih umjetnosti u Beču. Bastl je na Akademiji diplomirao u klasi slavnog Otta Wagnera koji je sa svojim studentima i suradnicima stilski obilježio austro-ugarsku arhitekturu, obrt i umjetnost na prijelomu 19. i 20. stoljeća. Trgovačko-obrtni muzej prva je zagrebačka zgrada u cijelosti građena isključivo za potrebe muzejske djelatnosti. Iako je prvi pozivni natječaj raspisan 1899., prikupljanje novca za izgradnju potrajalo je do 1901., a prvobitno odabrano i nagrađeno idejno rješenje atelijera Hönigsberg i Deutsch već je sljedeće godine doživjelo značajnu prilagodbu novim teorijskim postavkama pridošlima s Bastlom iz Beča. Izgradnja je započela 1902., a dovršena je u prosincu 1903.

Izvorni nacrt za kupolu središnjeg rizalita sa žarama (Hrvatski državni arhiv)

Izvorni nacrt za oblikovanje dvorišnog pročelja (Hrvatski državni arhiv)

Djelo arhitekta Vjekoslava Bastla

Arhitektonska cjelina glavnog pročelja muzejske zgrade osmišljena je kao zidno platno sa središnjim ulaznim rizalitom istaknutim kupolom. Od njega se simetrično s obje strane pružaju krila do bočnih rizalita. Takvu klasičnu kompoziciju prati i osnovni prostorni raspored, gdje se u središnjem dijelu nalaze ulazni vestibul i trokrako stubište te središnja dvorana na prvome katu, dok su u krilima smješteni veći otvoreni izložbeni prostori. Središnja je dvorana, osim izu-

zetno dobro očuvane secesijske plastike, oplemenjena i kupolnim svodom koji je oslikao Oton Iveković.

Vanjska je kupola muzeja modelirana prema rješenju iz Bastlova diplomskog rada na Wagnerovoj školi, Palače društva okultnih znanosti u Parizu, za koji je 1902. nagrađen prestižnom Gundelovom nagradom. Kupola je oblikovana kao kalota čija je visina malo veća od polumjera, a u izvornoj je izvedbi bila obložena bitumeniziranim krovnim kartonom te ukrašena trima horizontalnim pozlaćenim trakama s nizom medaljona. S obzirom na Bastlov veliki interes za astrologiju i spiritualno, kupola je kao arhitektonski element kod njega uvijek izrazito simboličkoga karaktera, pa se i u izvornom oblikovanju kupole Trgovačko-obrtnoga muzeja naziru motivi planeta i nebeskoga svoda. Tambur od bakrenog lima s reljefima lisnatih motiva tipičnih za secesiju u izvornom je obliku očuvan do danas.

U Bastlovom studentskom projektu možemo pronaći i prve inačice žara koje su bile postavljene uz kupolu muzeja, a koje u svom projektu za Trgovačko-obrtni muzej prikazuje kao velike urne iz kojih izlazi tanka dimna nit. Između postamenata na kojima su pred kupolom stajale žare postavljena je i figuralna kompozicija *Hrvatska grli Trgovinu i Obrt*, koju su prema modelu kipara Rudolfa Valdeca

Diplomski rad Vjekoslava Bastla kod prof. Otta Wagnera na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, perspektivni prikaz središnjeg dijela s kupolom i žarama (iz godišnjaka *Wagner-Schule* 1902.)

Glavno, ulično pročelje Etnografskoga muzeja prije početka radova 2016. (Hrvatski restauratorski zavod)

izradili Josip Merak i Ivan Stević. Prvi je kat u osi kupole otvoren devetodijelnim prozorom s lunetom te polureljefima dvije krilate žene, smještenima između dva pilastra koja su gornjim dijelom završavala motivom lovorovog vijenca s girlandom. Ulazni je dio u prizemni vestibul pritom naglašen visokim višedijelnim metalnim portalom.

U prizemnoj su zoni krila i bočni rizaliti raščlanjeni prozorskim otvorima s jednostavnom rustikom, dok su na katu izvorno imali izrazito secesijski oblik. Osim motiva lovorovog vijenca s girlandom na vrhu svakog od razdjelnih pilastara, nad prozorima su bila i polja s motivom štita s draperijom ovješenoj na karnišu. Slični motivi u ponešto izmijenjenom obliku nalaze se i u interijeru središnjega dijela muzeja.

Nakon ljekarne u Ilici, zgrada Trgovačko-obrtnog muzeja bila je druga realizacija Vjekoslava Bastla objavljena u stranoj publikaciji. Objava zgrade muzeja u *Wiener Bauindustrie Zeitungu* 1905. godine postala je kreativni poticaj daljnje Bastlove karijere.

Rekonstrukcija izvornog oblikovanja pročelja

Već krajem 1980-ih povjesničari arhitekture poput Zlatka Jurića i Aleksandera Lاسla počeli su intenzivno podsjećati na po-

trebu vraćanja izvornog pročelja zgrade Etnografskoga muzeja. Velik napor uslijedio je 2016., kad je Etnografski muzej s Gradom Zagrebom kao investitorom potaknuo izradu dva ključna projekta: rekonstrukciju uličnog i dvorišnog pročelja te sanaciju krovništva s kupolom.

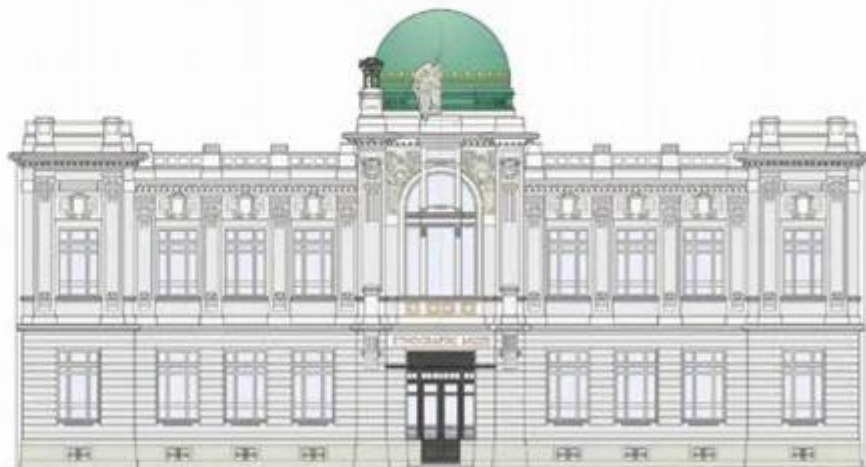
Izrada projektne dokumentacije povjerenjena je Hrvatskom restauratorskom zavodu. Izvedbeni projekt rekonstrukcije izvornog uličnog i dvorišnog pročelja izradila je glavna projektantica Blanda Matica uza stručnu projektantsku suradnju Borisa Dundovića. Voditelj sanacije krovništva s kupolom bio je Boris Mostarčić. Nakon što je projektna dokumenta-

Skulpturalna grupa *Hrvatska grli Trgovinu i Obrt* kipara Rudolfa Valdeca, prije početka radova 2016. (Jovan Kliska, Hrvatski restauratorski zavod)

cija dovršena i nakon što su je odobrile nadležne konzervatorske službe Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, omogućeno je financiranje iz proračuna Grada Zagreba. Tvrtka Teh-gradnja radove je započela u travnju 2017.

Izvedbeni projekt obnove i vraćanja pročelja u izvorno stanje, izrađen u Hrvatskom restauratorskom zavodu, uključuje cjelokupnu rekonstrukciju detalja uličnog i dvorišnog pročelja. Rekonstruirani su svi modelirani elementi i vučene pro-

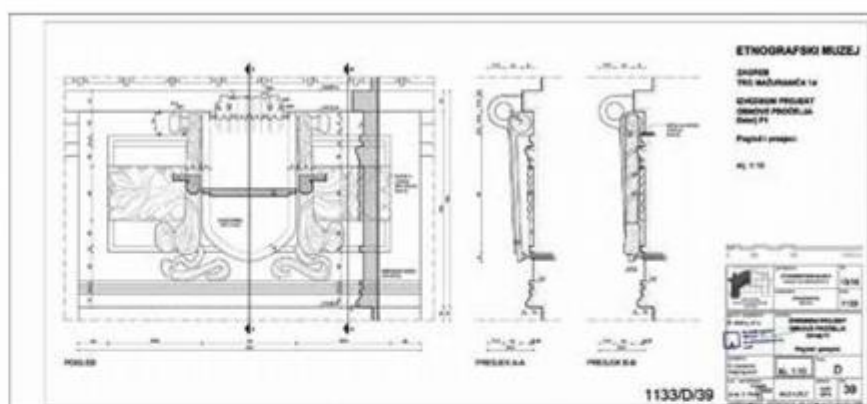
Projekt rekonstrukcije izvornog oblikovanja glavnog, uličnog pročelja iz 2016. (Hrvatski restauratorski zavod)

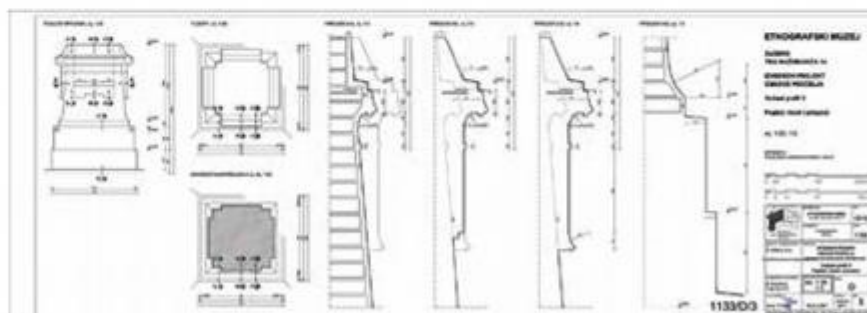
Trodimenzionalna rekonstrukcija izvornog oblikovanja žara uz kupolu (izradio Boris Dundović, 2016.)

filacije te bravarski elementi poput žara, prozorskih rešetki i baldahinske strehe iznad glavnog ulaza. Projektom su planirani i restauratorski radovi na skulpturi i reljefima na središnjem rizalitu. Izvedbenim projektom za održavanje krovne konstrukcije s pokrovom i podgledom obuhvaćena je sanacija i rekonstrukcija izvornog izgleda kupole s kružnim medaljonima i tri pozlaćena prstena u podnožju, ali u završnoj izvedbi od patiniranog bakra i pozlate, što čini jedinstvenu sintezu izvornih oblikovnih značajki i suvremene izvedbe.

Svi elementi dekorativne plastike rekonstruirani su na temelju iscrpnog proučavanja izvorne projektne dokumentacije,

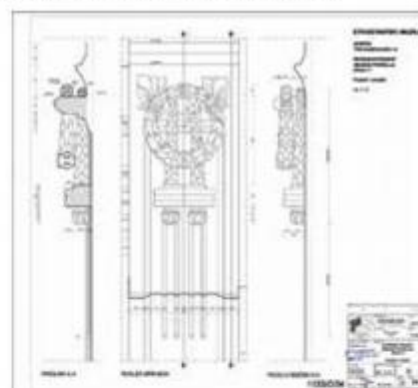

Detaljni izvedbeni nacrt rekonstrukcije polja s motivom štita nad prozorima prvoga kata (Hrvatski restauratorski zavod)

Detaljni izvedbeni nacrt rekonstrukcije postamenta uz kupolu (Hrvatski restauratorski zavod)

arhivskih fotografija i komparativnih materijala. U konačnu dokumentaciju također su uključene izmjere ostataka i tragova izvornih oblikovnih elemenata pronađenih tijekom dodatnih restauratorskih sondažnih istraživanja. Na temelju toga su za sve elemente definirane tehničke značajke poput načina izvedbe i materijala, ali i završna obrada – boja i struktura. Etnografski muzej – zaštićeno kulturno dobro – nakon osam desetljeća ponovno postaje jedno od najprepoznatljivijih secesijskih ostvarenja zagrebačke Zelene potkove.

Detaljni izvedbeni nacrt rekonstrukcije konzolno ovješnog modeliranog elementa s motivom lorovovog vijenca i girlande na središnjem rizalitu (Hrvatski restauratorski zavod)

Projektanti Blanda Matica i Boris Dundović izlažu projekt u povodu 97. rođendana Etnografskoga muzeja, 21. listopada 2016. (Etnografski muzej)

Restauratorica Nena Brkić (Teh-gradnja) provodi detaljna restauratorska istraživanja glavnoga pročelja 2017.